

Klinik Çalışma

ZONGULDAK KARAELMAS ÜNİVERSİTESİ TIP FAKÜLTESİ ÖĞRENCİLERİNİN ÖTANAZİYE BAKIŞI*

Volkan HANCI¹, Serhan YURTLU¹, Ferruh AYOĞLU², Okan YAVUZALP³, Işıl Özkoçak TURAN¹

Özet

Giriş: Çalışmamızda, tıp fakültesi öğrencilerinin ötanaziyle ilgili görüşleri değerlendirilmiştir.

Gereç ve Yöntem: Çalışmamız Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Tıp Fakültesi 1., 2., 3., 4., 5. ve 6. sınıf öğrencilerine uygulanmıştır. Çalışmamıza toplam 195 Tıp Fakültesi öğrencisi alınmıştır. Veriler bir anket formu ile toplanmıştır.

Bulgular: Anket sonuçlarına göre öğrencilerin %45.6'sı ötanazinin yasallaşması gerektiğini bildirmişlerdir. Öğrencilerin %39.5'i ötanaziye karşı olduklarını bildirmişler ve bunun nedenleri arasında ilk sırada dini inançları (%39.2) belirtmişlerdir. İkincil neden olarak ise, istismar riski (%34.2) belirtilmiştir. 139 öğrenci (%71.3) ötanazi uygulayan hekime ceza verilmemesi gerektiğini düşünmektedir. Öğrencilerin %82.6'sı ötanazi konusunun ülkemizde tartışılmasını yararlı bulmaktadır.

Tartışma ve Sonuç: Ötanazinin ülkemizde hukuken yasak olmasına rağmen önemli ölçüde tıp fakültesi öğrencisinin ötanazi taraftarı olduğu görülmektedir. Ötanazi hekimlerin ya da diğer toplumun kesimlerinin kolayca taraftar ya da karşı olabilecekleri bir konu olmamalıdır. Ülkemiz için ötanaziye en uygun yaklaşımın belirlenmesi amacıyla; ülkemiz koşullarının ve bölgelere özgü farklılıkların yalnızca hekimlerde değil toplumun

her kesiminde araştırılması gereklidir.

Anahtar kelimeler: Ötanazi, Tıp fakültesi öğrencileri

ZONGULDAK KARAELMAS UNIVERSITY MEDICAL STUDENTS' OPINIONS ABOUT EUTHANASIA

Summary

Aim: In this study opinions of medical students about euthanasia were evaluated.

Materials and Methods: After approval from the ethics committee, Karaelmas University Faculty of Medicine 1st, 2th, 3th, 4th, 5th and 6th class students were administered in our study. Total of 195 students were taken our study. Datas were collected by a questionnaire.

Results: According to results of this questionnaire 45.6 % of medical students thought that euthanasia must be legalized. 39.5 % of students were against the euthanasia and the was primary cause of this opposition religious beliefs (39.2%). Secondary cause was determined as risk of misusing (34.2%). 139 students (71.3%) adduce not to punish the physician who performs euthanasia. 161 (82.6%) think that it's appropriate to discuss euthanasia in our country.

Conclusion: Although our country legally prohibited, significant medical students are seen as

1: Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Tıp Fakültesi Anesteziyoloji ve Reanimasyon AD,

2: Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı AD,

3: Mardin Merkez Dara Sağlık Ocağı

* Bu çalışmanın bir kısmı 6-9 Mayıs 2008 tarihlerinde İzmir'de düzenlenen V. Ulusal Tıp eğitimi kongresinde poster olarak sunulmuştur. Yayın gönderim ve kabul tarihi: 05.10.2011 - 21.10.2011

supporters of euthanasia. Physician's or other public sector could not be easily supporters or opposition of euthanasia. Most appropriate approach for our country's determination to euthanasia in order for our country and region-specific differences in terms not only of physicians in every segment of society is necessary to investigate.

Key words: Euthanasia, medical scholl students

Giriş

"Euthanasia" eski Yunan dilinde iyi, rahat anlamına gelen "eu" ve ölüm anlamına thanatos sözcüklerinin birleşiminden "rahat ve kolay ölüm" anlamına gelmektedir. Günümüzde ötanazi iyileşmeyeceği ve duymakta olduğu dayanılmaz acıların yaşamın sonuna kadar süreceği tıbben kesin olarak belirlenmiş hastaların yaşamının kendi bilinçli, özgür iradesi ve isteği ile hekimler tarafından acı çektilmeden sonlandırılması olarak tanımlanabilmektedir^{1,5}.

Ötanazinin çeşitli formları tanımlanmaktadır. Pasif ötanazide hastanın yaşamını sürdürmesini sağlayan tedavi desteğinin durdurulması tanımlanmaktadır. Aktif ötanazide ise sağlık personeli tarafından hastaya ölümcül dozda ilaç verilmesi tanımlanmaktadır. Ötanazi uygulamalarının bilinci açık olan hastanın özgür iradesi ile talebi sonucu yapılabilmesinin yanısıra (volunter ötanazi) bilinci kapalı ya da rızası alınmamış bir hastaya hekimin kararı sonucu yapılabilmesi de (non-volunter ötanazi) söz konusudur. Doktor yardımı özkıyımında ise, özkıyım hasta tarafından gerçekleştirilmekte, ancak doktor ya da sağlık personeli hastaya özkıyım için gerekli bilgileri verip, gerekli materyalleri temin etmektedir¹⁻⁹.

Ötanazi geçmişten günümüze kadar her çağda tartışılmıştır. Antik Yunanda doktorların, ağrılı ve ümitsiz hasta kişilere ölüm ya da özkıyım için yardım ettiği bilinmektedir. Bununla birlikte İslam ve Hristiyan dinine mensup filozofların, inançları doğrultusunda ötanaziye karşı durdukları bilinmektedir. 18. yüzyılda Prusyada ötanazi yasal olarak uygulanmıştır. Alman doktor Carl Marx "Tıbbi Ötanazi" isimli bir kitap yazmış ve ötanazinin ayrı bir bilim olarak incelenmesi gerektiğini

belirtmiştir. Teknolojik gelişmelere paralel olarak insan ömrü de uzamaktadır. Yaşam kalitesi düşüncesinin bir yansıması olarak, konforlu ve ağrısız bir ölüm de giderek daha önemli hale gelmektedir^{4,10,11}.

Günümüzde ötanazi Hollanda Avusturalya, Belçikada ABD'nin Oregon eyaletinde yasal olarak uygulanmaktadır. ABD'de bazı eyaletlerde ise, aktif ötanazi suç sayılmakta, pasif ötanazi ise hastanın tedaviyi reddetme hakkı kapsamında ele alınmaktadır^{4,5}.

Ötanazi kavramı ve uygulamaları hukuk açısından olduğu kadar ahlaki dini ve toplumsal değerler açısından da tartışmalıdır. Çalışmamız, geleceğin hekimleri olan tıp fakültesi öğrencilerinin ötanaziyle ilgili görüşlerinin ele alındığı bir anket çalışmasıdır.

Materyal ve Metod

Etik kurul onayı ve ankete onamı ile, araştırmamız 2008 yılı Mart ve Nisan aylarında yürütülmüş ve tamamlanmıştır. Araştırmamızın evrenini Zonguldak ili Karaelmas Üniversitesi Tıp Fakültesi 1., 2., 3., 4., 5. ve 6. sınıf öğrencileri oluşturmuştur. Rastgele örnekleme yöntemi ile 30'u 1. sınıf, 48'i 2. sınıf, 35'i 3. sınıf, 33'ü 4. sınıf, 32'si 5. sınıf, 17'si de 6. sınıf olmak üzere 113'ü bayan, 82'si bay olan toplam 195 Tıp Fakültesi öğrencisi araştırma kapsamına alınmıştır. Araştırma verileri konu ile ilgili kaynaklardan yararlanılarak hazırlanmış, anket formu ile bizzat araştırmacı tarafından öğrencilerle birebir görüşülerek toplanmıştır^{4,5}. Sonuçlar; Tıp Fakültesi öğrencilerinin cinsiyetine, sınıfına, ötanazi kararının kim tarafından verileceğine, ötanazinin yasallaşmasına, ötanaziye karşı olanların karşı olma sebeplerine ve ötanazinin tartışılmasına ilişkin görüşlerine yer verecek şekilde ortaya konmuştur. Öğrencilere 3. sınıfta ötanazi ile ilgili 90 dakikalık panel şeklinde bir sunum sunulmaktadır. Çalışmamızda ötanazi konusunda panele katılım durumuna göre öğrencilerin ötanazi hakkındaki düşünceleri de karşılaştırılmıştır.

İstatistik analiz: Çalışmada toplanan veriler SPSS 11.5 paket programı kullanılarak analiz edildi. İstatistik analizinde ki-kare testi kullanıldı.

$p < 0.05$ değeri istatistiksel anlamlılık olarak kabul edildi.

Bulgular

Anket uygulanan 195 öğrencinin 113 (%57.9)'ü bayan, 82 (%42.1)'si erkek öğrencilerden oluşmaktaydı. Öğrencilerin 30(%15,4)'u 1. sınıf, 48 (%24.6)'i 2. sınıf, 35 (%17.9)'i 3. sınıf, 33 (%16.9)'ü 4. sınıf, 32 (%16.4)'si 5. sınıf ve 17 (%8.7)'si 6. sınıfta eğitim görmekteydi. Öğrencilerin 114 (%58.5)'i ötanazi paneline katılmamış, 81 (%41.5)'i ise ötanazi paneline katılmıştır.

Çalışmaya katılan öğrencilerin 89 (%45.6)'u ötanazinin yasallaşmasını uygun gördüklerini, 79 (%40.5)'u ise ötanazinin yasallaşmasını uygun görmediklerini belirtmiştir. Çalışmaya katılanların 23 (%11.8)'ü ötanazinin yasallaşması hakkında fikri olmadığını, 4 (%2.1)'ü ise, konuyla ilgili kararsız olduklarını belirtmişlerdir. Ötanaziye karşı olan katılımcıların, ötanaziye karşı olma sebeplerini incelendiğinde, 31 (%39.2) katılımcı dini inançları nedeniyle ötanaziye karşı olduğunu belirtmiştir. 27 (%34.2) katılımcı istismar riski nedeniyle, 21 (%26.6) katılımcı ise etik nedenlerle ötanaziye karşı olduğunu bildirmiştir. Ankete katılan öğrencilerin 139 (%71.3)'ü ötanazinin cezalandırılmaması gerektiğini belirtirken, 56 (%28.7) katılımcı ötanazinin cezalandırılması gerektiğini belirtmişlerdir. Ötanazinin cezalandırılması gereken bir uygulama olduğunu savunan öğrencilerin 27 (%48.2)'si intihara yardım suçunun cezasının uygulanması gerektiğini, 18 (%32.1)'i hafif bir ceza uygulanmasının gerektiğini, 11 (%19.6)'sı ise adam öldürme suçunun cezasının uygulanması gerektiğini bildirmişlerdir. Ankete katılan öğrencilere "ölümcül, acı verici hastalığı olan, bilinci kaybolmuş yetişkin bir kişide ötanazi kararının kim veya kimler tarafından verileceği" sorulduğunda, katılımcıların 103 (%52.8)'i bu kararın kişinin kendi iradesi dışında verilemeyeceğini, 66 (%33.8)'i ailesi ve hekimi tarafından verilebileceğini, 19 (%9.7) katılımcı aile, 7 (%3.6) katılımcı ise hekimi tarafından verilebileceğini belirtmiştir. Ötanazi konusunun ülkemizde tartışılmasını yararlı bulan öğrencilerin oranının %82.6 olduğu ve ötanazi paneline katılanların %87.3'ünün paneli

yararlı bulduğu tespit edilmiştir.

Katılımcıların okudukları sınıfları ötanaziye karşı tutumlarını ($p=0.052$) ve ötanaziye karşı olanların karşı olma nedenlerini ($p=0.291$) değiştirmektedir. Ötanazi paneline katılmayan öğrencilerin ötanaziye karşı olma oranlarının %44.7 panelle katılanlarda ise %34.6 olduğu, konuya kararsız kalanların oranında da panel katılımı ile artış görüldüğü, ancak her iki grup arasında ötanaziye yaklaşım açısından istatistiksel fark olmadığı görülmektedir ($p=0.319$). Panelle katılan ve katılmayan grup arasında, ötanaziye karşı olanların karşı olma nedenleri arasında farklılık bulunmamaktadır ($p=0.965$). Katılımcıları cinsiyetleri ile ötanazi hakkındaki düşüncelerinin değişiklikleri incelendiğinde, erkek öğrencilerin %35.4'ünün ötanaziye karşı olduğu belirlenirken, bayan öğrenciler arasında bu oranın %44.2 olduğu görüldü. Bununla birlikte, cinsiyetin ötanazi hakkındaki düşünceleri anlamlı olarak değiştirmedeği görüldü ($p=0.231$). Ancak, ilginç olarak ötanaziye karşı olan öğrencilerin cevapları incelendiğinde, erkek öğrencilerin ötanaziye karşı olma nedenleri arasında dini inançlar %62.1 ile ilk sırada yer alırken, bayan öğrencilerde istismar riski %44 ile ilk sırada yer almakta ve ötanaziye karşı olma nedenleri cinsiyet ile anlamlı olarak değişmektedir ($p=0.005$).

Tartışma

Ötanazi tartışmalarının geçmişi çok eski olmakla birlikte ortalama insan ömrünün uzaması ile kronik hastalıkların önem kazanması terminal vakalarda yaşam desteği sağlayıcı teknolojilerin gelişmiş olması daha da önemlisi birey haklarının giderek daha önem kazanıyor olması son on yılda ötanazi tartışmalarının sürekli gündemde olması sonucunu doğurmuştur. Halen Hollanda Avustralya ve ABD'nin bazı eyaletinde yasal olan ötanazinin değişik türleri konusunda hekimlerin ve kamuoyunun çok değişken bir yaklaşım içerisinde olduğu dikkati çekmektedir^{4,5}.

Tıp fakültesi öğrencilerinin ötanaziye yaklaşımları, soru geleceğin doktorlarına yöneltilmiş olduğu için, oldukça önemli bir etik sorudur¹². Ancak ülkemizde bu konuda yapılmış çalışmalar kısıtlıdır.

Boz ve ark.⁴ Pamukkale üniversitesi tıp fakültesi öğrencilerinin ötanaziye yaklaşımlarını değerlendirdikleri çalışmalarında öğrencilerin %45.79'unun ötanazinin yasallaşmasını uygun görmediği, %42.99'unun ise ötanazinin yasallaşması gerektiğini düşündüğü bildirilmiştir⁴. Yine ülkemizde, ege üniversitesi tıp fakültesinde yapılan bir diğer çalışmada tıp fakültesi öğrencilerinin %59.4'u ötanazinin uygulanabilmesini öngörmektedir¹³. Çalışmamıza katılan öğrencilerin sonuçları geçmiş çalışmalarla uyumludur ve öğrencilerin %45.6'sı ötanazinin yasallaşmasını uygun gördüklerini, %40.5'i ise ötanazinin yasallaşmasını uygun görmediklerini belirtmiştir.

Değişik ülkelerde tıp fakültesi öğrencilerinin ötanaziye karşı tutumları incelendiği pek çok çalışmada ise farklı sonuçlar alınmıştır. 65 polonyalı, 71 alman ve 97 isviçreli tıp fakültesi öğrencisi üzerinde yapılan bir çalışmada Alman öğrencilerin %82'si, İsviçreli öğrencilerin %61'i, Polonyalı öğrencilerin ise %48'i ötanaziye kabul ettiklerini bildirmiştir. Alman öğrencilerde ötanaziye karşı olma oranı %3, İsviçreli öğrencilerde %12, Polonyalı öğrencilerde ise %29 olarak bulunmuştur. Çalışmacılar değişik ülkelerin tıp fakültesi öğrencileri arasında belirlenen farklı sonuçların dini inanç farklılıkları ve farklı kültürel yargılara bağlı olabileceğini bildirmişlerdir¹².

Sudan'da yapılan bir çalışmada ise, tıp fakültesi öğrencilerinin %76.6'sının ötanaziye karşı oldukları, sadece %23.4'ünün ötanaziye destekledikleri belirlenmiştir. Öğrencilerin %95.4'ü ötanaziye karşı olma nedenlerini dini inanışlar olarak belirlemişlerdir¹⁴. Malezyada yapılan benzer bir çalışmada ise, tıp öğrencilerinin %52'si terminal dönemdeki bir hastada aktif tedavinin kesilebileceğini düşündüğünü bildirmişlerdi. Bununla birlikte katılımcıların %71'i aktif ötanaziye, %67'si ise ötanazinin yasallaşmasına karşı olduklarını bildirmişlerdir. Aynı çalışmada tıp fakültesi öğrencilerinin %61'i ötanazi yasal olsa bile ötanaziye uygulamayacaklarını belirtmişlerdir¹⁵. Norveçte yapılan bir çalışmada ise, terminal dönemdeki hastalarda ötanazi uygulamasını hukuk fakültesi öğrencilerinin %61'inin, psikoloji bölümü öğrencilerinin %59'unun, tıp fakültesi öğrencilerinin ise sa-

dece %24'ünün desteklediği ortaya konulmuştur. Hristiyan inancına sahip olduğunu belirten öğrencilerin sadece %30'u ötanaziye desteklediklerini belirtmişlerdir¹⁶. Porto-Riko'da yapılan benzer bir çalışmada da, çalışmamıza benzer şekilde, tıp fakültesi öğrencilerinin %40'ının ötanaziye desteklediği bildirilmiştir¹⁷. Ötanazinin yasal olduğu Amerika birleşik devletlerinin Oregon eyaletinde ise tıp fakültesi öğrencileri arasında ötanaziye destekleme oranı %66 olarak bildirilmiştir¹⁸.

Anket çalışmamızda ötanazi kararının kişinin kendi iradesi ile verilebileceği görüşü ağırlıktadır. Bu durum ülkemizde yapılmış benzeri çalışmalarla uyumludur^{4,6-9,18}.

Çalışmamızda ötanazi uygulamasının yasallaşmasına karşı olma sebeplerinin başında dini inançlar gelmektedir. Ülkemizde ve farklı ülkelerde yapılan çalışmalarda da dini inançların ötanaziye karşı olma nedenleri arasında ilk sıralarda geldiği belirtilmiştir^{12,14,16,19}. Dini inanışlara bağlı olan kimseler özellikle kaderci görüşe sahip olduklarından ve Tanrının verdiği canı yine Tanrının alacağına inandıklarından dini inançlar ötanaziye karşı olan görüşler içerisinde karşımıza çıkmaktadır^{2,4}. Ötanazi tek tanrı dinlerinde ve büyük gelenek ahlaklarında (Budizm gibi) ahlaken tasvib edilemez. Tektanncı dinlerde ötanazi, hayatı veren ve alan Tanrı'nın iradesine karşı çıkmak olduğu için, intihar ve cinayetle eşdeğer tutulmuştur. İntihar ya da masum bir insanın hayatına son verme, Tanrı'nın hayat verme ve alma hakkını inkar anlamına getir. Roman Katolik Kilisesi, yayınladığı deklerasyonla, "ölüme sebep olan işlemi yapmak, ölümü önleyebilecek olan işlemi yapmamak" olarak tanımladığı ötanazi karşısında yer almaktadır. Budizm ise, acının insan ruhunu olgunlaştırdığından hareketle ötanaziye karşıdır^{4,20}.

Geçmiş çalışmalarla benzer şekilde ötanazinin istismar riski de çalışmamızda ötanaziye karşı olma nedenleri arasında üst sıralarda yer almıştır^{2,4,21,22}. İdeal bir toplum için gerekli görülen ötanazi, bazen bir diktatörün elinde soykırım aracına dönüşebilmektedir. Ötanaziye karşı olanların, nazi Almanyası'nda görüldüğü gibi bu durumun

istismar edilerek bazı sakatlara, tedavisi mümkün olabilecek hastalıklara ötanazi uygulanmasına kadar yayılabileceği ya da ötanazinin yasallaşması durumunda hastalara tanınacak ölme hakkının ölme görevine de kolayca dönüşebileceği kaygısını taşıdıkları düşünülmüştür^{2,4,21,22}.

İlginç olarak çalışmamızda erkek cinsiyetteki katılımcıların çoğunlukla dini sebepler nedeniyle, bayan cinsiyetteki katılımcılarımızın ise çoğunlukla istismar riski nedeniyle ötanaziye karşı olmalarıdır. Çalışmamızda cinsiyetlere göre ötanaziye karşı olma nedenleri arasında anlamlı bir farklılık olduğu belirlenmiştir.

Çalışmamızda kişinin kendi iradesi ve isteği doğrultusunda ötanazi uygulayan hekime ceza verilmemesi görüşüne sahip olanlar çoğunlukta olup yapılan diğer çalışmalarla da uyumludur^{4,8,9,21}.

Çalışmamızda ötanazi uygulayan hekimin cezalandırılmasını isteyenler ağırlıklı olarak intihara yardım suçunun cezasının uygulanmasını belirtmişlerdir. Bu veri de geçmiş çalışmalara benzerdir⁴. Ülkemizde aktif ötanazi cinayet kapsamında olup 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 81. ve 82. maddesine göre işlem görür. Hekim yardımcı intihar ise 84. maddeye göre intihara ikna ve yardım suçu kapsamına girmektedir²³.

Bazı çalışmalarda tıp öğrencilerinin eğitimleri boyunca ötanaziye bakış açılarında değişiklik olduğunu bildirmektedir²⁴. Gruber ve arkadaşları yaptıkları bir çalışmada tıp fakültesi öğrencilerinin eğitim süreleri arttıkça ötanaziye desteklerinin azaldığını belirtmişlerdir²⁴. Çalışmamızda ise ötanazi konusundaki görüşlerinin öğrencilerin eğitim gördükleri dönemden etkilenmediği görülmüştür.

Jorgenson ve Neubecker²⁵ 1525 yetişkinin ötanaziye karşı tutumlarını sorguladıkları çalışmada; erkeklerin kadınlara oranla ötanaziye daha olumlu baktıklarını saptamışlardır. Çalışmamızda da benzer şekilde katılımcıları cinsiyetleri ile ötanazi hakkındaki düşünceleri incelendiğinde, erkek öğrencilerin %35.4'ünün ötanaziye karşı olduğu belirlenirken, bayan öğrenciler arasında bu oranın %44.2 olduğu görüldü. Bununla birlikte, cinsiyetin ötanazi hakkındaki düşünceleri istatistiksel açıdan anlamlı olarak değiştirmedeği görüldü.

rüldü.

Çalışmamızda ayrıca ötanazi paneline katılmayan, ötanazi hakkındaki görüş üzerine etkisi de araştırılmıştır. Ötanazi hakkındaki panale, ders, seminer gibi bilimsel bilgi aktarımlarının, ötanazi hakkındaki görüş üzerine etkilerinin incelendiği yayınlar sınırlıdır^{26,27}. Özkara ve ark.²⁶ yaptıkları çalışmalarında, etik değerler ve ötanazi hakkında düzenlenen eğitim sonrasında ötanazi hakkındaki görüşlerinin anlamlı olarak değiştiğini bildirmişlerdir. Serta-Bilajac ve ark.²⁷ da bioetik konusunda verilen eğitim sonrasında tıp fakültesi öğrencilerinin ötanaziye bakışının değiştiğini ve ötanaziye olumlu bakışın arttığını bildirmişlerdir²⁸. Çalışmamızda da ötanazi paneline katılmayan öğrencilerin ötanaziye karşı olma oranlarının %44.7 panele katılanlarda ise %34.6 olduğu, konuya kararsız kalanların oranında da panel katılımı ile artış görülmüştür. Ancak her iki grup arasında ötanaziye yaklaşım açısından istatistiksel fark olmadığı belirlenmiştir.

Ötanazi konusundaki tutumlar, toplumların kültürel özelliklerine, eldeki tıbbi olanakların ve yasal durumun yeterliliğine, bireylerin dinsel inançlarına ve sürekli değişmekte olan etik değerlere göre önemli değişiklikler göstermektedir. Aynı araştırma grubundan farklı zamanlarda elde edilen verilerin bile farklılık gösterebilmektedir. Kanseri hastalar hekimler ve halktan seçilen örnek gruplar üzerinde yapılan bir izlem araştırmasında araştırmaya katılanların üçte birinin ötanazi konusundaki tutumlarını zaman içerisinde değiştirdikleri aktif ötanazi ve yardımcı intihara başlangıçta taraftar olan hekimlerin zaman içerisinde karşı oldukları ortaya çıkmıştır²⁸.

Ötanazinin, ülkemizin sosyokültürel yapısı göz önüne alınarak her boyutu ile tartışılması gerekmektedir. Ötanazi hekimlerin ya da diğer toplum kesimlerinin kolayca taraftar ya da karşı olabilecekleri bir konu olmamalıdır. Öncelikle bu konuda detaylı bilgi edinilmesi, kavramlar arasındaki karışıklıkların sonlandırılması gerekmektedir. Tıp fakültesi öğrencilerimizin katılımı ile düzenlenen panel sayesinde, öğrencilerimizin ötanazi konusundaki tıbbi bilgileri arttırılmakta ve ötanazi gibi güncel ve tartışmalı bir konuyu tüm boyut-

ları ile tartışmaları sağlanmaktadır. Bu konudaki tutum ve uygulamaların sürekli yenilenen araştırmalarla netleştirilmesi gerekmektedir. Ülkemiz için ötanaziye en uygun yaklaşımın belirlenmesi amacıyla; ülkemiz koşullarının ve bölgelere özgü farklılıkların yalnızca hekimlerde değil toplumun her kesiminde araştırılması gereklidir.

Kaynaklar

1. Soysal Z. Adli Tıp. In Soysal Z. Çakalır C editor. Adli Tıp. 4. Baskı. İstanbul, Cerrahpaşa tıp fak yayınevi; 1999.p.105-106.
2. Acar K, Ayaz M, Cengiz H. Ötanazi. PAÜTFÖğrenci Bülteni 2000;1:64-8.
3. Özkara E. Ötanaziye Temel Kavramlar ve Güncel Tartışmalar. In Özkara E. Ötanaziye Temel Kavramlar ve Güncel Tartışmalar. 1. Baskı. Ankara, Seçkin yayıncılık 2001.p.8-55.
4. Boz B, Kurtulus A, Acar K. Pamukkale üniversitesi tıp fakültesi öğrencilerinin ötanazi hakkındaki görüşleri. 3. Ulusal tıbbi Etik kongresi bildiri kitabı. 2003;1:958-63
5. Boz B, Acar K, Ergin A, Kurtulus A, Ergin N, Oguzhanoglu N. Effect of locus of control on acceptability of euthanasia among medical students and residents in Denizli, Turkey. J Palliat Care 2007;23:286-90.
6. Özkara E, Yemişçigil A, Dalgıç M. Hukuk Fakültesi Öğrencilerinin Ötanaziye Bakışı. Adli Tıp Dergisi 2001;15:46-52.
7. Sözen Ş, Arıcan N, İnce N, Fincancı Ş.K. Ötanazi: Bir Etik Sorun. I. Adli Bilimler Kongre Kitabı 1994;61-65
8. Ege B, Yemişçigil A, Aktaş E.Ö. Ötanazi Konusuna Toplumun Bakışı (Bir Anket Çalışması). 8. Ulusal Adli Tıp Günleri Poster Sunuları Kitabı 1995; 183-189
9. Gündüz T, Öner S, Çınar T, Din H. Hekimler Ötanaziyi Savunuyorlar mı? Adli Tıp Bülteni 1996;1:82-88
10. Beauchamp T, Childress J. Principles of Biomedical Ethics. In Beauchamp T, Childress J. Principles of Biomedical Ethics. Fourth Edition. Oxford, Oxford University Press; 1994.p.189-249.
11. Harris J. The Value of Life: An Introduction to Medical Ethics. In Harris J. The Value of Life: An Introduction to Medical Ethics Fourth Edition. London, Routledge&Kegan Paul Press;1998.p.101-129
12. Mierzecki A, Rekawek K, Swiatkowski J, Hoelscher M, Yelva L, WiĒniewska M, Boczar T, Chojnicki M, Montnémary P, Han-nich HJ. Evaluation of attitude towards euthanasia expressed by first year medical students from Szczecin, Greifswald and Lund medical faculties. Ann Acad Med Stetin 2008;54:164-9.
13. Mandiracıoğlu A, Özsoy S. Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi ve Hemşirelik Yüksek Okulu son sınıf öğrencilerinin ötanazi konusuna yaklaşımları. Kriz dergisi 1995;3:270-3.
14. Ahmed AM, Kheir MM. Attitudes towards euthanasia among final-year Khartoum University medical students. East Mediterr Health J 2006;12:391-7.
15. Adchalingam K, Kong WH, Zakiah MA, Zaini M, Wong YL, Lang CC. Attitudes of medical students towards euthanasia in a multicultural setting. Med J Malaysia 2005;60:46-9.
16. Schioldborg P. Students' attitudes toward active euthanasia, assisted suicide and proposed amendments to the penal code. Tidsskr Nor Laegeforen 2000;120:2283-8.
17. Ramirez Rivera J, Rodríguez R, Otero Igaravidez Y. Attitudes toward euthanasia, assisted suicide and termination of life-sustaining treatment of Puerto Rican medical students, medical residents, and faculty. Bol Asoc Med P R 2000;92:18-21.
18. Mangus RS, Dipiero A, Hawkins CE. Medical students' attitudes toward physician-assisted suicide. JAMA 1999;282:2080-1.
19. Siaw LK, Tan SY. How Hawaii's doctors feel about physician-assisted suicide and euthanasia: an overview. Hawaii Med J 1996;55:296-8.
20. Poyraz H. Etik Sorunlar Açısından Euthanasia. Felsefe Dünyası 1994;14:41-48
21. Erdemir Demirhan A. Tıbbi Deontoloji ve Genel Tıp Tarihi In Erdemir Demirhan A. editor. Tıbbi Deontoloji ve Genel Tıp Tarihi. 1. Baskı. Güneş-Nobel Tıp yayınları, Bursa 1996.p.91-98
22. Mitchell CB. Of euphemisms and euthanasia: the language games of the Nazi doctors and some implications for the modern euthanasia movement Omega (Westport) 1999-2000; 40:255-65.
23. Özmen R. Notlu-gerekeçeli-karşılaştırmalı 5237 sayılı türk ceza kanunu. Ozmen R (ed), 1. baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2004.p.48-210.
24. Gruber PC, Gomersall CD, Joynt GM, Lee A, Tang PY, YOUNG AS, Yu NY, Yu OT. Changes in medical students' attitudes towards end-of-life decisions across different years of medical training. J Gen Intern Med 2008;23:1608-14.
25. Jorgenson DE, Neubecker RC. Euthanasia: a national survey of attitudes toward voluntary termination of life. Omega (Westport) 1980;11:281-91
26. Ozkara E, Civaner M, Oğlak S, Mayda AS. Euthanasia education for health professionals in Turkey: students change their opinions. Nurs Ethics 2004;11:290-7.
27. Sorta-Bilajac I, Brkanac D, Brozoviç B, Bazdariç K, Brkljacic M, Pelciç G, Goluboviç V, Segota I. Influence of the "Rijeka model" of bioethics education on attitudes of medical students towards death and dying—a cross sectional study. Coll Antropol 2007;31:1151-7.
28. Wolfe J, Fairlough DL, Clarridge BR, Daniels ER, Emanuel EJ. Stability of attitudes regarding physician-assisted suicide and euthanasia among oncology patients physicians and the general public. J Clin Oncol 1999;17:1274.